LIBRIS | We know books

ILEANA VREJBA

Primii pași ca **investitor la bursă**

Ediția a II-a, revizuită şi adăugită

Editura C.H. Beck
Bucureşti 2007

LIBRIS | We know books

Cuprins

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI VII

CUVÂNT ÎNAINTE LA CUVÂNT ÎNAINTE XIII

CUVÂNT ÎNAINTE XV

PRECIZĂRI XIX

PARTEA I. RINGUL VĂZUT DE SUS ŞI DE LA ÎNCEPUT 1

1. Mic tur ghidat prin timp 2

Wall Street: vacile din New York, gardul, incendiul 2

Afişarea informațiilor în ring: cu creta pe tablă sau pe ecranele monitoarelor 6

Octombrie 1929 – joia neagră, lunea neagră, marțea neagră, primul crah bursier 11

Marea depresiune 18

Octombrie 1987 – al doilea crah 20

Aprilie 2000 – aproape al treilea crah, sau grandoarea şi declinul companiilor IT 25

2. Ringul, un mediu complex 29

Urşii, taurii şi alte animale 29

Ce "mişcă" valoarea unui titlu? 31

Informația se plătește 35

Profilul investitorului ideal 39

PARTEA A II-A. BAZELE UNUI TRADING DE CALITATE 57

3. Uneltele de bază ale traderului 58

De ce dotare tehnică şi materială aveți nevoie? 58

Capitalul inițial şi cheltuielile ulterioare 65

Principalele tipuri de tranzacții ale valorilor mobiliare 68

Ce fel de investitor sunteți? 72

Tipurile de analize ale valorilor mobiliare 73

Tipuri de valori mobiliare 74

LIBRIS We know books

4. Elemente de analiză tehnică 78
Cele patru faze ale unui titlu 78
Principalii indicatori şi termeni tehnici 83
Grafice (modele şi forme de grafice) 93

PARTEA A III-A. TRANZACŢIONAREA ACŢIUNILOR 121
5. Cumpărarea acţiunilor 123
Alegerea momentului propice de intrare – strategii de intrare ... 125
Ordinele de cumpărare 131
Cicluri istorice de tranzacţii văzute din perspectiva americană 133
Protejarea investiţiei 136
Cele "x" porunci la cumpărare (dar mai ales nu puneţi toate ouăle în acelaşi coş) 138
6. Vânzarea acţiunilor 140
Când se iese? 140
Ordinele de vânzare 141
Cum şi când se pun ordinele de vânzare pentru protejarea investiţiei sau pentru maximizarea profitului? 144
Cele "y" porunci la vânzare 149
7. Vânzarea pe descoperit 150
Particularităţi 151
Un instrument puţin utilizat. De ce? 152
Când se vinde pe descoperit? 153
Cele mai bune modele de grafice la vânzarea pe descoperit 154
Lucruri interzise la vânzarea pe descoperit 158

PARTEA A IV-A. PRIMII PAŞI ÎN TRANZACŢIONAREA OPŢIUNILOR 159
8. Ce sunt opţiunile? 160
Termenii de bază utilizaţi la tranzacţionarea opţiunilor 162
Tipurile de opţiuni 165
Originea opţiunilor şi forma lor rudimentară 170
Actorii de pe piaţa de opţiuni 173
Operaţiile cu opţiuni 174
Indicatorii utilizaţi (sau "grecii" mai mult sau mai puţin) 176

PARTEA A V-A. ANALIZA ACTIVITĂŢII 179
9. Greşelile 180
Cele mai întâlnite erori 180
Fraude de răsunet 186
Corectarea greşelilor 191

SFÂRŞIT 193
Interpretarea ştirilor 193
În loc de rămas bun 198

ULTIMA ORĂ: 27 FEBRUARIE 2007 200
Cauzele 201

GLOSAR 205

BIBLIOGRAFIE 213

LIBRIS | We know books

PARTEA I
RINGUL VĂZUT DE SUS ŞI DE LA ÎNCEPUT

Capitolele care compun această primă parte încearcă să vă ofere o vedere panoramică asupra BURSEI ca fenomen şi să vă familiarizeze puțin cu această lume fascinantă. Veți face o plimbare scurtă prin timp, de la momentele premergătoare conceperii acestui copil minune (care avea să revoluționeze întreaga lume financiară), până la momentul în care ne aflăm.

Scrierea acestui prim capitol s-a născut din nevoia pe care am simțit-o de a face cunoscut şi altora ceea ce am citit şi aflat despre Facerea bursei, despre perioadele de glorie şi de declin ale ei, încercând să vă fac să simțiți gustul fiecărei epoci prin care a trecut, aşa cum l-am perceput eu.

De asemenea, voi încerca să vă fac să înțelegeți că, mai mult decât a face eforturi pentru a câştiga, trebuie să învățați cum şi cât să pierdeți la bursă.

Şi ar mai fi ceva: obiectivul principal pe care trebuie să nu-l pierdeți din vedere atunci când v-ați hotărât să tranzacționați valori mobiliare să fie în primul rând nu câştigul, ci *trading*-ul de calitate, care este cheia tranzacționării profitabile.

LIBRIS | We know books

1

Mic tur ghidat prin timp

Wall Street: vacile din New York, gardul, incendiul

Îmi vin în minte puține străzi din lume al căror nume să se fi transformat într-un substantiv comun și la care să nu adaugi cuvântul „stradă" sau „bulevard" în orice limbă. Spunem Bulevardul Magheru, sau Strada 45, sau Bulevardul Amurgului (cel de la Hollywood și din filmul cu același nume).

Una dintre excepții este Wall Street – știți imediat la ce mă refer – și numele de „Strada gardului", sau „Strada peretelui" vi s-ar părea ridicole, ca de altminteri și „Strada Wall", de altfel corecte toate trei. Substantivul comun care ne vine imediat pe buze este acela de BURSĂ, la care se adaugă imaginea seniorilor finanțelor, domnii bine de 26-80 de ani, în costume de culoare închisă semnate Armani. Este artera pe care s-au concentrat marile companii bursiere și instituții financiare ale lumii.

Pentru a nu cădea însă în teribilism și mai ales pentru a explica asocierea aparent paradoxală din titlul acestui subcapitol dintre Wall Street, gard, vaci și New York, v-aș propune să ne întoarcem cu aproape patru sute de ani în urmă în Lumea Nouă, pe coasta ei de est.

La mijlocul secolului XVII existau, pe locul actualelor State Unite, nouă colonii engleze și una olandeză. Aceasta din urmă avea să devină în viitor cea mai populată și mai bogată dintre toate. Se numea New Netherland și cuprindea o insulă, Manhattan, pe care se afla o micuță așezare care număra puțin peste 300 de locuitori: New Amsterdam. Din cauza slabei populări a zonei, guvernul olandez a emis o „cartă de privilegii și înlesniri" celor

care vor ajuta la colonizarea regiunii: oricine aducea sau trimitea minim 50 de coloniști în vârstă de cel puțin 15 ani primea o fâșie de pământ de 16 până la 80 de mile lungime de o parte sau de alta a unui râu. Așa se face că New Amsterdam a crescut, a crescut, s-a transformat într-un oraș, apoi într-o metropolă, devenind mai târziu o mega-metropolă. Dar atunci, pe vremea olandezilor, puținii ei locuitori aveau ca îndeletnicire, printre altele, creșterea vitelor.

O mare companie comercială olandeză, „The Dutch East India Company", care-și avea sediul în New Amsterdam, a ajuns la concluzia că vacile cu pricina prea bântuiau nestingherite prin insula Manhattan și ca atare a decretat, în 1644, ca locuitorii ei să ridice repede un gard într-un perimetru bine fixat, între berăria mare a așezării și plantația unui oarecare Emanuel și să-și țină vitele acolo. Gospodarii s-au conformat și, cu mic, cu mare, au ridicat peretele cu pricina împrejmuindu-l cu pământ și trunchiuri de copaci. Câțiva ani mai târziu, prin 1653, guvernatorul coloniei despre care vorbeam, Peter Stuyvesant (cunoscut mai apoi datorită mărcii de țigări ușoare care-i poartă numele), a fost informat că englezii îi vor ataca în curând venind dinspre uscat. Informația a fost parțial corectă (a se vedea subcapitolul „Informația se plătește" din capitolul 2), englezii atacând într-adevăr, dar nu dinspre uscat, ci dinspre mare: au ancorat în Coney Island, au făcut prizonieri și au învins fără a trage măcar un singur foc.

Instalându-se la cârma coloniei, englezii au început să facă schimbări, cum șade bine oricărui nou stăpân. Prima a fost înlocuirea numelui orașului New Amsterdam, care nu mai corespundea originii noilor conducători, cu unul nou. Dar ce nume să-i dea? Trebuia găsit ceva care să aibă adjectivul „nou" în denumire, dar și un nume de localitate din vechea patrie, Anglia, căreia, ca orice emigrant, îi duceau dorul. În final, cineva, nu se mai știe cine, care venea din ținutul Yorkshire, a zis „York". Plus „nou", iată New York.

A doua schimbare: gardul cu aspect oribil despre a cărei construcție am povestit mai sus. Dar pentru a-l da jos trebuiau găsiți niște zilieri, aceștia trebuiau plătiți, alți zilieri trebuiau să vină

LIBRIS We know books

să curețe în urma lor. Prea complicat! Mai simplu era focul: distrugea ce era de distrus, în plus curăța locul, astfel că nu mai rămânea nimic în urmă. De aceea au dat ordin ca acesta să fie incendiat, lucru care s-a făcut imediat. Totul a ars în jurul lui, cu excepția unei singure uliţe care îl înconjura şi care purta numele de „Strada Gardului" sau „Strada Peretelui", mai pe englezeşte „Wall Street". Mai apoi, englezii au alungat vacile la marginea micuțului orăşel care începea încet-încet să se mărească şi au început să se ocupe mai mult cu comerțul şi cu afacerile.

New York Stock Exchange (NYSE) s-a născut la New York în 1789, după hotărârea Congresului de a prelua datoriile noilor colonii şi ale guvernului prin emiterea aşa-numitelor „note de guvern" în valoare de 80 de milioane de dolari americani, creând astfel un nou tip de piață de instrumente de investiții, care reprezentau fie o parte din proprietatea unei companii, fie un acord asupra datoriilor, deci drepturi de proprietate. Aceste instrumente se vor numi de acum încolo valori mobiliare şi ele pot fi acțiuni – părți din proprietatea unei companii – sau **obligațiuni (bonduri)** – înțelegere privind datoriile. La acestea se vor mai adăuga de-a lungul timpului câteva alte forme mai sofisticate de investiție, dar despre fiecare voi pomeni mai târziu. Acum să revenim un pic la pomenita hotărâre a Congresului, care a decis scoaterea spre vânzarea publică a noilor valori, numite **mobiliare**. Ca atare, au apărut nişte comercianți de tip nou, care nu vindeau şi / sau cumpărau vite, ci acest tip de valori. De acum încolo ei se vor numi **brokeri** sau **curtieri** sau **agenți bursieri**, compania în care vor lucra se va numi **companie de brokeraj** sau **agenție de curtaj mobiliar** şi vor încerca să stabilească şi să influențeze până în zilele noastre prețul noului tip de marfă. În acel sfârşit de secol XVIII, pentru a vinde şi cumpăra, ei se adunau în fiecare zi sub sicomorul de la numărul 68-70 de pe Wall Street, loc ce a devenit astfel strămoşul ringului din bursă.

Pentru a participa la acest tip de tranzacții, mulți investitori au ajutat la formarea noilor companii americane cumpărând părți din

capitalul lor, numite **acțiuni**. Ca atare, pentru a dovedi că dețin o parte din capitalul companiei, s-au emis certificate pe acțiunile cumpărate, ceea ce dovedea participarea investitorului.

Două duzini de brokeri au format un club şi au continuat să se întâlnească vara sub copacul de sicomor şi iarna în cafeneaua Tontine, la colțul dintre strada Apei (Water Street) şi strada Peretelui (Wall Street), ambele locuri de întâlnire fiind precursorii BURSEI de azi ca instituție. Cu timpul, brokerii şi-au fondat propriile companii de brokeraj, a căror principală activitate era şi este oferirea de acțiuni şi alte tipuri de valori mobiliare cui vrea, adică oamenilor de rând, la un preț acceptabil.

În 1870, NYSE avea să se mute într-o clădire nouă, tot pe Wall Street, în care îşi desfăşoară activitatea şi azi. Cu această ocazie şi-a oferit un mic cadou: un gong cu care să marcheze zilnic începutul, respectiv încheierea unei zile în bursă, obiceiul făcând înconjurul lumii, astfel încât toate piețele de valori mobiliare aveau să îl adopte. Povestea gongului mare, precum şi a celor patru frați ai săi mai mici, este descrisă mai jos tot în acest capitol.

În 1827, o nouă clădire a brokerilor a fost ridicată pe colțul dintre strada Hanover şi Wall Street. Ea va adăposti comitetul director al altei companii de brokeraj din New York: în 1842, **AMEX (American Exchange)** şi-a deschis porțile.

Alte case de brokeraj au apărut de-a lungul anilor în jurul Wall Street:

NASDAQ - fondată în 1971 ca prima piață de valori mobiliare din domeniul electronicii, apoi ajungând la listarea a aproximativ 3 600 de companii, cu precădere din sectorul IT, dar mai nou şi din alte sfere: comerț cu amănuntul, comunicații, companii financiare, biotehnologie.

OTCBB (Over The Counter Bulletin Board) - apărută în iunie 1990 ca o stație pilot de tranzacționare a valorilor mobiliare ieftine ale companiilor junior, având valori de la câțiva cenți până pe la 5 dolari (de unde şi numele de „companii de 1 penny") şi care nu sunt listate pe NASDAQ, AMEX sau NYSE pentru că nu îndeplinesc condițiile cerute şi nu au nici forța necesară pentru a

LIBRIS We know books

tranzacționa pe acestea. Acest tip de bursă și titlurile lor sunt foarte populare printre *day-traderi*. În septembrie 1999, OTCBB a introdus și ea EQT (Electronic Quotation Service), un serviciu Internet în timp real de furnizare a informațiilor despre evoluția prețurilor acțiunilor și bondurilor.

OTC (Over The Counter) este un alt loc de tranzacționare a companiilor junior, asemănător cu OTCBB, dar care nu este propriu-zis o bursă, ci doar **listă** de titluri de 1 penny. OTC este popular cunoscută sub denumirea de *Pink Sheets*, pentru că informațiile principale (capetele de coloane, denumirile secțiunilor) sunt afișate în roz.

Între timp, piața de valori mobiliare s-a extins și în Europa la Paris, Londra, Bruxelles, Frankfurt și în Asia la Hong-Kong, Tokio. Totuși bursele americane sunt cele care au căutat și caută din secolul XVIII și până azi să impună reguli stricte în comercializarea valorilor mobiliare, astfel încât Wall Street, care și-a început din acel memorabil an 1789 evoluția continuă, a rămas, până la proba contrară, cel mai important centru financiar al lumii.

Afișarea informațiilor în ring: cu creta pe tablă sau pe ecranele monitoarelor

Pe vremea când cei câțiva brokeri care existau se adunau sub copac pentru a face comerț, lucrurile se derulau cam ca astăzi, cu deosebirea că aceștia erau mult mai puțini, cantitatea de valori mobiliare tranzacționate era mică, nu exista telefon, nici telegraf, rețelele de calculatoare se pare că lipseau și ele, așa încât erau în stare ca, la lăsarea serii, când se pregăteau să meargă să bea o bere la cafeneaua Tontine înainte de a pleca spre casă, să își fixeze în cap prețurile celor câtorva titluri cu care au făcut bani peste zi și evoluția lor. A doua zi dimineața reîncepeau de unde au lăsat-o cu o zi înainte: prețurile titlurilor din ziua precedentă deveneau „prețurile la închidere" și ziua începea cu „prețurile la deschidere".

Dar pentru că, pentru noua marfă, lumea a început să se intereseze din ce în ce mai mult, deci numărul tranzacțiilor de valori mobiliare a crescut, numărul clienților și al brokerilor a crescut și el, fiind din ce în ce mai greu ca băieții noștri să își mai amintească toate prețurile pe care le-au manipulat într-o zi, darămite cu una-două zile în urmă. Unde mai pui și berea de la închidere! Ca atare au hotărât că ar trebui să scrie, dar ce și cum și pe ce? După o matură chibzuință, au decis să noteze prețurile, precum și evoluția lor de peste zi, pe tăblițe de ardezie: erau mici, ușoare, dar mai ales se puteau șterge, deci ceea ce nu era interesant dispărea, restul rămânea. Da, dar care prețuri să fie șterse și care nu, pentru că toate prețurile păreau demne de a fi lăsate pe tăbliță? S-a convenit că pentru fiecare titlu demne de reținut ar fi:

1. numele întreg al titlului tranzacționat;
2. numele prescurtat al titlului tranzacționat, numit **simbol** (sau **ticker**);
3. numărul de tranzacții făcute (**volumul**);
4. **cel mai mare preț** de peste zi al titlului respectiv;
5. **cel mai mic preț** de peste zi;
6. prețul cu care plecau în cap la cafenea și pe care l-au numit „**prețul la închidere**";
7. prețul cu care s-a început tranzacția în ziua respectivă, pe care l-au numit „**prețul la deschidere**";
8. prețul ultimei tranzacții de peste zi (care logic ar trebui să fie egal cu prețul la închidere; totuși, el poate fi diferit de acesta, și anume atunci când bursa respectivă acceptă efectuarea de tranzacții și după închidere, această activitate fiind numită *after hours trading*);
9. cu cât a scăzut sau a crescut procentual prețul unui titlu;
10. cu cât a scăzut sau a crescut algebric prețul unui titlu.

Cam acestea au fost și au rămas până azi hieroglifele pe care nu le înțelegeam din pagina de bursă a ziarelor. În figura 1.1 am dat un exemplu pentru trei titluri care se tranzacționează azi pe bursa din Toronto (Yamana) și NYSE (celelalte două), datele fiind cele de la închiderea lor la 24 august 2007.

LIBRIS We know books

Stock	Ticker	Vol	High	Low	Close	Open	Last	%	Chg
Yamana Gold	YRI	2262036	10,97	10,51	10,87	10,65	10,87	+2,84	+0,30
Berkshire Hathaway	BRK-A	140	119910	118500,00	119850,00	118600,00	119850,00	+0,88	+1050
BOEING	BA	4350304	98,60	96,63	98,47	96,78	97,69	+1,79	+1,73

Figura 1.1. *Cele mai importante informaţii despre un titlu*

Cu timpul, tăblițele s-au înmulțit pentru titlurile care se acumulau, aşa încât au fost aliniate unele lângă altele în şir, dând aproximativ cam aceeaşi imagine a benzii de simboluri bursiere ca azi, pe care defilează informațiile despre un titlu şi pe care în zadar încercați să o urmăriți. Ea se numeşte **ticker tape**. Odată cu apariția telegrafului, pe la sfârşitul secolului XIX, era de hârtie şi a reprezentat un mare pas înainte în reținerea informațiilor despre titluri la bursă. Acum se derulează pe monitoarele locale ale brokerilor, pe panourile centrale de afişare din ring, sau pe ecranele *traderilor* ca mine, iar mormanele de rulouri de hârtie ale simbolurilor nu mai sunt decât o imagine romantică a unor timpuri demult apuse.

Aşa cum ați intuit deja, centrul cel mai animat al unei burse este RINGUL. Aici se găsesc dintotdeauna: boxele brokerilor, peretele de afişare a prețurilor (*ticker tape*), brokerii în carne şi oase, platforma centrală în care, până nu demult, aceştia din urmă erau prezenți fizic în ring, făcând acele gesturi mai mult sau mai puțin caraghioase. Astăzi în ringuri întâlneşti exact aceleaşi elemente pe care le-am enumerat mai sus, mai puțin brokerii care se zbat făcând semne. Ei au fost înlocuiți cu calculatoare, monitoare, cabluri şi modemuri. Singura excepție din lume o constituie NYSE, unde mai există încă ringul cu brokeri agitați, aceştia trebuind întâi să devină membri NYSE: numai astfel pot fi lăsați în ring. Odată devenit membru, acesta îşi poate „cumpăra" un loc în ring, ceea ce îi dă dreptul să facă tranzacții direct pe podeaua centrală a bursei. Există azi 1 366 de astfel de locuri la NYSE şi prețul unui loc este negociat ca orice marfă, fiind reglat de raportul cerere / ofertă.

Sunt mai multe tipuri de membri NYSE, în funcție de specificul muncii lor:

- **Brokerii de ring** – aceştia tranzacționează valori mobiliare pentru public.
- **Specialiştii** – au un rol cheie în ring, pentru că pun în contact brokerii cu vânzătorii, respectiv cumpărătorii de titluri, fiecărui titlu fiindu-i alocat un specialist şi numai unul singur care are voie să tranzacționeze într-un spațiu bine definit pe podea. Şi specialiştii sunt de mai multe feluri:
  - cei care conduc licitațiile de prețuri;
  - agenții, care execută ordinele de vânzare / cumpărare ale brokerilor;
  - catalizatorii, specialiştii care stabilizează prețurile şi veghează la menținerea ordinii în bursă şi în ring;
  - negustorii, care îşi angajează propriul capital pentru cumpărarea / vânzarea titlurilor şi care intervin în momentul în care între cerere şi ofertă există o discrepanță atât de mare încât tranzacția nu ar mai putea fi niciodată executată, sau, dacă s-ar executa, ar putea dezavantaja atât vânzătorii, cât şi cumpărătorii (o tranzacție la „prețul pieței" încheindu-se nu la ultimul preț obținut, ci la cel al vânzătorului – preț numit **ask**, sau la cel al cumpărătorului – preț numit **bid**); în astfel de situații, negustorii merg împotriva tendinței pieței până când un anumit nivel al prețului este atins, moment în care cererea şi oferta se echilibrează.

Toată această faună se supune unor reguli foarte stricte, care au ca scop menținerea unui climat de încredere în ring, fără de care nu s-ar putea lucra.

Părerea mea este că păstrarea ringului cu brokeri de la NYSE se datorează exclusiv conservatorismului americanului, care prin natura sa este un romantic incorigibil, dornic de a menține nealterate tradițiile din vremea primilor colonişti. De aici şi tradiția ritualului sunării clopoțelului la deschiderea şi închiderea unei zile de lucru la bursă, aceasta fiind una din caracteristicile familiare şi plăcute ale

LIBRIS | We know books

ringului. Aşa cum am mai pomenit, marcarea începerii şi încheierii unei zile de tranzacţii la bursă a fost introdusă prima dată în 1870 la NYSE, printr-un semnal sonor, întâi fiind vorba de un gong chinezesc, care apoi a fost înlocuit în 1903 cu un clopot de alamă de aproape 60 de centimetri diametru plus patru replici ale sale mai mici, de aproximativ 45 de centimetri diametru fiecare, toate fiind concepute şi construite de compania G.S. Edwards din Connecticut. Dar pentru că marele clopot făcea un zgomot asurzitor chiar şi pentru vacarmul din ring, el a fost aruncat într-un colţ, urma pierzându-i-se, se credea, pe vecie. Celelalte patru au rămas în funcţie şi sunt utilizate şi azi, fiind plasate în câte una din cele patru zone de tranzacţii din ring, ele fiind sincronizate de la un singur panou de control. Când în 1980, NYSE s-a hotărât să îşi recondiţioneze clopotele, comitetul director a decis ca, odată cu această curăţenie generală, să mai achiziţioneze un clopot suplimentar de siguranţă, copie fidelă a zgomotosului clopot mare pierdut. Dar şi-au dat seama că acele clopote nu se mai fac în zilele noastre nici de către G.S. Edwards, nici de către altcineva. Totuşi, pentru a nu pierde contractul, dar mai ales clientul, Edwards a acceptat să se angajeze la această aventură, solicitând serviciile unor meşteri ieşiţi demult la pensie, care pe vremuri au participat la construirea unor clopote asemănătoare. Ca un făcut, îndată ce moşneguţii s-au apucat de lucru, s-a descoperit într-o nişă necirculată a ringului principal marele clopot vechi şi guraliv din 1903, plin de păianjeni şi praf. Odată cu recondiţionarea clopotelor mici, şi marele clopot a fost curăţat şi, ca pedeapsă pentru gălăgia pe care o făcea, i s-a redus sonorul la nivelul celorlalte. Acum stă la loc de cinste undeva deasupra ringului central, aşteptând să fie utilizat în caz de nevoie. Este considerată o mare onoare ca cineva – o companie (de obicei nou listată în bursă), o persoană particulară, sau un grup de investitori – să fie invitat să sune deschiderea sau închiderea unei zile de tranzacţii. Ei, am dreptate în ceea ce priveşte conservatorismul şi romantismul americanului?

Octombrie 1929 – joia neagră, lunea neagră, marţea neagră, primul crah bursier

Căderi spectaculoase ale bursei americane au existat dintotdeauna şi vor mai exista, dar cea mai mare prăbuşire a Wall Street-ului s-a petrecut în octombrie 1929, fiind urmată de aproape două decenii de declin economic, cauzele necunoscându-se bine nici astăzi. Pentru că evenimentele din acea epocă sunt încă mediatizate şi pentru că vorbim despre bursă, dar mai ales despre regulile succesului în bursă, aş vrea să mă opresc puţin la descrierea fundalului economic şi financiar pe care s-a produs acest dezastru.

1. **Titlurile bursiere erau supraevaluate**. În acea epocă de emancipare şi de profunde transformări sociale, economia americană era de câţiva ani buni într-o continuă creştere, anii '20 fiind o perioadă de intense speculaţii bursiere. Toată lumea investea pe Wall Street şi vorbea despre *stock market*. Un ziarist scria că puteai discuta despre Prohibiţie, despre Hemingway, sau despre aer condiţionat, despre ultimele hituri de jazz, despre cai, câini sau femei, dar la sfârşit tot la bursă se ajungea şi abia atunci conversaţia devenea interesantă.
   Interesant este însă faptul că indicii de măsurare a gradului de evaluare a titlurilor, cum ar fi indicatorii P / E (*Price / Earnings* – preţul unui titlu raportat la câştigurile pe care le aduce într-o anumită perioadă de timp) sau preţ / dividende nu erau atât de mari (cu cât valoarea acestor doi indicatori este mai mare, cu atât titlul respectiv este supraapreciat ca preţ) şi deci cauza principală nu ar fi supraevaluarea titlurilor. Personal, rămân la părerea că titlurile erau foarte umflate şi deci o corecţie majoră în bursă, pe toate domeniile, era absolut necesară. Când spun asta mă bazez nu numai pe experienţa de investitor zilnic, ci şi pe ceea ce s-a întâmplat recent în 1987 şi în 2001-2002.